

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Rundskriv

Utlendingsdirektoratet
Utlendingsnemnda
Politidirektoratet

Nr.
G-02/2023

Vår ref
22/4038 - CEF

Dato
27.02.2023

G-02/2023 – Ikrafttredelsesrundskriv – innarbeiding av tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA mv.

1. INNLEDNING

Justis- og beredskapsdepartementet vedtok 27. februar 2023 endringer i forskrift 15. oktober 2009 nr. 1286 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsforskriften).

Endringene innarbeider tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA av 16. april 2021 (SDCA).

Endringsforskriften inneholder også en bestemmelse som innarbeider unntak fra kravet om oppholdstillatelse for militærpersonell som tilhører medlemsstat i NATO (§ 1-6 første ledd bokstav a). Utlendingsforskriften inneholder per i dag ikke et slikt unntak. Unntaket har inntil nå vært hjemlet direkte i NATO SOFA, jf. utlendingsloven § 5 fjerde ledd.

I tillegg oppheves utlendingsforskriften § 1-7 tredje ledd (om alternative legitimasjonsdokumenter for militærpersonell som kan godtas i stedet for pass), da den er overflødig i dag.

Endringsforskriften følger vedlagt.

2. BAKGRUNN

Norge og USA har inngått en folkerettslig bindende tilleggsavtale om forsvarssamarbeid («Supplementary Defence Cooperation Agreement» (SDCA)). Avtalen ble undertegnet 16. april 2021, Stortinget samtykket til avtalen 3. juni 2022 og den trådte i kraft 17. juni 2022.

Tilleggsavtalen inneholder regler om inn- og utreise i artikkel VII. Utlendingsloven § 5 fjerde ledd innebærer at det ikke er nødvendig å gjennomføre avtaler om mellomstatlig samarbeid i utlendingsregelverket; avtalene gis uansett forrang foran loven og forskriften. Departementet finner imidlertid at hensynet til et klart regelverk tilsier at hovedreglene i SDCA innarbeides i utlendingsregelverket. Departementet har derfor innarbeidet reglene i utlendingsforskriften.

3. SDCA ARTIKKEL VII

SDCA artikkel VII lyder som følger:

INN- OG UTREISE

1. Norge skal ikke kreve medunderskrift av reiseordrer etter artikkel III nr. 2 bokstav b) i NATO SOFA.
2. I samsvar med NATO SOFA skal Norge ikke kreve pass eller visum ved innreise til og utreise fra norsk territorium for medlemmer av styrken som har det påkrevde personlige identitetskortet og en gyldig reiseordre. Videre skal Norge ikke kreve visum for innreise til og utreise fra norsk territorium for medlemmer av det sivile elementet, medfølgende og amerikanske kontraktører som har gyldig pass og identitetskort utstedt av det amerikanske forsvarsdepartementet, en offisiell reiseordre eller et autorisasjonsbevis utstedt av ansvarlig myndighet i USA. Norske myndigheter skal gjøre de antegnelser som er nødvendige i henhold til norsk lov, i passet til medlemmer av det sivile elementet, amerikanske kontraktører og medfølgende.
3. Amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører skal være unntatt fra lovgivning om registrering og kontroll av utlendinger.
4. Dersom et medlem av de amerikanske styrkene dør eller overføres fra norsk territorium, skal medfølgende til det nevnte medlemmet fortsatt ha status som medfølgende i henhold til denne avtalen i nitti (90) dager etter dødsfallet eller overføringen. Dersom medfølgende barn er registrert ved en utdanningsinstitusjon på norsk territorium før medlemmets dødsfall eller overføring, skal de medfølgende fortsatt ha status som medfølgende i minst tretti (30) kalenderdager etter at skoleåret er avsluttet eller etter at de medfølgende er utskrevet fra utdanningsinstitusjonen.

4. IMPLEMENTERING AV SDCA I UTLENDINGSFORSKRIFTEN

Bestemmelsene som implementeres i utlendingsforskriften, er nedfelt i SDCA artikkel VII annet og tredje ledd. Det vil først og fremst være disse som er aktuelle i praksis. Bestemmelsene i fjerde ledd omhandler tilfeller der et medlem av de amerikanske styrkene dør eller overføres fra norsk territorium. I de aller fleste tilfeller vil medlemmer av de amerikanske styrkene være i Norge i en begrenset periode som er avklart på forhånd, og bestemmelsen i fjerde ledd vil ikke komme til anvendelse. Denne er derfor ikke innarbeidet i forskriften. I de tilfellene bestemmelsen unntaksvis kommer til anvendelse, vil oppholdsretten til de medfølgende hjemles direkte i SDCA artikkel VII fjerde ledd, jf. utlendingsloven § 5 fjerde ledd.

5. NÆRMERE OM DE ENKELTE BESTEMMELSENE

5.1 Ny § 1-6. Unntak fra kravet om oppholdstillatelse for militærpersonell mv.

5.1.1 Til § 1-6 første ledd – unntak fra kravet om oppholdstillatelse for å ta opphold i riket

Bestemmelsen i § 1-6 første ledd gjør unntak fra kravet om oppholdstillatelse i lovens § 55 annet ledd (oppholdstillatelse for å ta opphold i riket utover tre måneder uten å ta arbeid) for militærpersonell mv.

Bestemmelsen er hjemlet i utlendingsloven § 5 annet ledd, som lyder:

«Nordiske borgere er unntatt fra kravet om oppholdstillatelse for å ta opphold eller arbeid i riket, jf. § 55 første ledd. Kongen kan også fastsette unntak i forskrift for andre utlendinger.»

Lovens § 5 annet ledd første punktum viser bare til § 55 første ledd, som gjelder krav om oppholdstillatelse for å ta *arbeid* i Norge. Det henvises ikke til § 55 annet ledd, som gjelder krav om oppholdstillatelse for å ta *opphold* i riket utover tre måneder uten å ta arbeid. Dette er imidlertid en inkurie; det fremgår tidligere i § 5 annet ledd første punktum at bestemmelsen gjelder unntak fra kravet om oppholdstillatelse for både *opphold* (jf. § 55 annet ledd) og *arbeid* (jf. § 55 første ledd), slik at det skulle vært vist til hele § 55 (både første og annet ledd). Kongens adgang til å fastsette unntak i forskrift for andre utlendinger, jf. § 5 annet ledd annet punktum, gjelder følgelig både unntak for opphold og arbeid.

Første ledd *bokstav a* gir unntak fra kravet om oppholdstillatelse for «militærpersonell som tilhører medlemsstat i NATO, herunder militærpersonell tilknyttet et alliert hovedkvarter på tjenesteoppdrag, som er stasjonert eller deltar i øvelser på norsk territorium med hjemmel i NATO SOFA». Bestemmelsen anses å (i hvert fall delvis) implementere NATO SOFA artikkel III nr. 1 siste punktum:

«[En styrke og dennes medlemmer] skal også være unntatt fra mottakerstatens bestemmelser om registrering av og kontroll med utlendinger, men skal ikke ansees for å oppnå rett til fast opphold eller bopel på mottakerstatens territorium.»

Det er uklart hva som menes med «bestemmelser om registrering av og kontroll med utlendinger» i artikkelen. Endringsforskriften her gir medlemmer av styrken rett til å oppholde seg i Norge uten å måtte søke om oppholdstillatelse, og den innebærer dermed at de får unntak fra den ordinære registreringen og kontrollen av utlendinger som skjer i forbindelse med saksbehandlingen av utlendingssaken. Forbeholdet i artikkel III om at medlemmer av styrken «ikke [skal] ansees for å oppnå rett til fast opphold eller bopel på mottakerstatens territorium» kan også tyde på at det er unntak fra kravet til oppholdstillatelse det siktes til her. Det sistnevnte forbeholdet er for øvrig ikke tatt eksplisitt inn i § 1-6 første ledd bokstav a, men gjelder i praksis likevel: Det er ikke nødvendig å presisere at medlemmene av styrken ikke får rett til fast opphold eller bopel i Norge, siden de ikke vil kunne opparbeide seg rett til permanent oppholdstillatelse når de oppholder seg i Norge uten oppholdstillatelse (permanent oppholdstillatelse forutsetter at utlendingen har hatt midlertidig oppholdstillatelse de siste tre eller fem årene, jf. utlendingsloven § 62).

Første ledd *bokstav b* implementerer SDCA mht. unntak fra kravet om oppholdstillatelse for militært og sivilt personell i den amerikanske styrken, samt kontraktører tilknyttet den amerikanske styrken. SDCA omtaler ikke oppholdstillatelse (right to stay/residence permit) eksplisitt i noen av artiklene. Det må imidlertid legges til grunn at hensikten har vært at gruppene som er unntatt fra visum, også skal være unntatt fra krav om oppholdstillatelse. I utenlandsk terminologi skilles det ofte ikke mellom visum og oppholdstillatelse, slik at man med «visum» ofte mener både visum og oppholdstillatelse. Formuleringen i artikkel VII tredje ledd tyder også på at oppholdstillatelse er ment omfattet («amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører skal være unntatt fra lovgivning om registrering og kontroll av utlendinger»). Denne er likelydende som første del av NATO SOFA artikkel III nr. 1 siste punktum. Det vises til omtalen av denne under § 1-6 første ledd *bokstav a* ovenfor. Departementet anser på denne bakgrunn at avtalen foranlediger at det gjøres unntak fra kravet om oppholdstillatelse for de nevnte gruppene.

Første ledd *bokstav c* gir unntak fra kravet om oppholdstillatelse til familiemedlemmer av styrken. Det gis for det første unntak til familiemedlemmer (ektefelle eller samboer og forsørgede barn) til militært personell som nevnt i bokstav a, dvs. militærpersonell omfattet av NATO SOFA. NATO SOFA forplikter ikke medlemsstatene til å gi et slikt unntak, så endringsforskriften gir her familiemedlemmene bedre rettigheter enn det som følger av NATO SOFA. Disse familiemedlemmene har imidlertid i lang tid har vært unntatt fra kravet om visum, jf. utlendingsforskriften § 1-8 tredje ledd. Familiemedlemmene oppholder seg i mange tilfeller i Norge i lengre tid enn tre måneder, uten at det stilles krav om oppholdstillatelse for dem – på samme måte som for medlemmene av styrken. Departementet mener det derfor er ryddig å innføre et unntak fra kravet om oppholdstillatelse for dem i utlendingsforskriften.

Bokstav c gir, for det andre, unntak fra kravet om oppholdstillatelse for familiemedlemmer til militært og sivilt personell iht. SDCA. Bestemmelsens første alternativ omfatter de familiemedlemmene som i praksis oftest vil være medfølgende og som tilsvarende NATO SOFA-gruppen, nemlig ektefelle eller samboer og forsørgede barn. SDCA omfatter imidlertid en videre krets av familiemedlemmer enn NATO SOFA. Den utvidete kretsen av familiemedlemmer fremgår av SDCA artikkel 2 nr. 6, og omfatter, i tillegg til ektefelle og forsørgede barn, familiemedlemmer av et medlem av styrken eller det sivile element som «(a) av økonomiske, juridiske eller helsemessige årsaker er avhengig og underholdt av nevnte medlem; (b) deler bolig med nevnte medlem; og (c) befinner seg på norsk territorium etter samtykke fra de amerikanske forsvarsmyndighetene». For å unngå en altfor lang og detaljert bestemmelse, henvises det bare til definisjonen av familiemedlemmer i SDCA fremfor å gjengi ordlyden i utlendingsforskriften. I praksis vil de aller fleste familiemedlemmer være omfattet av første alternativ i bokstav c, så det vil bare være i et fåtall av saker hvor det er behov for å finne frem til bestemmelsen i SCDA-avtalen her.

5.1.2 Til § 1-6 annet og tredje ledd – unntak fra kravet om oppholdstillatelse for å ta arbeid i riket

Endringsforskriftens § 1-6 *annet og tredje ledd* gir unntak fra kravet om oppholdstillatelse for å ta arbeid i riket, jf. utlendingsloven § 55 første ledd. Unntakene er hjemlet i utlendingsloven § 5 annet ledd.

Paragraf 1-6 *annet ledd* gjelder utelukkende arbeid som utføres for senderstaten, enten som følge av tjenesteforholdet eller et avtaleforhold (arbeidskontrakt e.l.).

I annet ledd *bokstav c* reguleres familiemedlemmenes adgang til å ta arbeid for det amerikanske forsvaret i Norge. Her er bestemmelsene om dette i SDCA innarbeidet. I bokstav c siste punktum er det gjort tilsvarende unntak fra kravet om oppholdstillatelse for familiemedlemmer av militærpersonell som nevnt i første ledd bokstav a, dvs. personell som er i Norge iht. NATO SOFA (og ikke SDCA).

I *tredje ledd* reguleres familiemedlemmers adgang til å ta annet arbeid i riket enn arbeid for senderstaten. Oppholdstillatelse som gir rett til å ta arbeid og drive ervervsvirksomhet kan etter søknad gis familiemedlem som nevnt i § 1-6 første ledd bokstav c. En erklæring fra Forsvarsdepartementet, eventuelt annen norsk myndighet, som dokumenterer familiemedlemmets status, må fremlegges i forbindelse med søknaden. I praksis utsteder Forsvarsdepartementet et dokument til utlendingsforvaltningen som bekrefter at utlendingen er familiemedlem til NATO-personell, med nødvendig informasjon for behandling av utlendingsaken (referansepersonens status, varigheten på referansepersonens tjenesteopphold/ansettelsesforhold og søkerens relasjon til referansepersonen).

Søknaden kan fremmes fra riket. Tillatelsen gis ikke utover varigheten av referansepersonens tjeneste eller ansettelsesforhold i riket, og opphører idet tjenesten eller ansettelsesforholdet avsluttes. Departementet understreker imidlertid at bestemmelsen i SDCA artikkel VII nr. 4 gjelder fullt ut (jf. utlendingsloven § 5 fjerde ledd), selv om den ikke er innarbeidet i forskriften (ref. punkt 4 ovenfor):

«Dersom et medlem av de amerikanske styrkene dør eller overføres fra norsk territorium, skal medfølgende til det nevnte medlemmet fortsatt ha status som medfølgende i henhold til denne avtalen i nitti (90) dager etter dødsfallet eller overføringen. Dersom medfølgende barn er registrert ved en utdanningsinstitusjon på norsk territorium før medlemmets dødsfall eller overføring, skal de medfølgende fortsatt ha status som medfølgende i minst tretti (30) kalenderdager etter at skoleåret er avsluttet eller etter at de medfølgende er utskrevet fra utdanningsinstitusjonen.»

For ordens skyld nevnes at utlendingsregelverket også åpner for at militært og sivilt personell (og ikke bare familiemedlemmene deres), på alminnelige vilkår, kan få oppholdstillatelse for å ta annet arbeid i riket mens de er utstasjonert her – selv om dette trolig vil være mindre praktisk. Det samme gjelder for kontraktører.

5.2 § 1-7 Unntak fra kravet til pass i lovens § 8

SDCA og NATO SOFA foranlediger ingen endringer i utlendingsforskriften § 1-7 om unntak fra kravet til pass. Unntaket er allerede implementert i § 1-7 annet ledd, som lyder:

«For militærpersonell som tilhører medlemsstat i NATO, herunder militærpersonell tilknyttet et alliert hovedkvarter på tjenesteopdrag, kan det i stedet for pass godtas personlig identitetskort sammen med individuell eller kollektiv reiseordre. Identitetskortet må være utstedt av senderstaten og inneholde fotografi av innehaveren og opplysninger om navn, fødselsdato, grad og eventuelt tjenestenummer. Reiseordren må

være utstedt av vedkommende myndighet i senderstaten eller i NATO og bekrefte enkeltpersonens eller gruppens status som medlem eller som medlemmer av en styrke, og den reise det er gitt ordre om.»

I § 1-7 tredje ledd er det i tillegg gitt egne bestemmelser for medlemmer av amerikanske, kanadiske og britiske militære styrker som er stasjonert i Europa, om at nærmere bestemte legitimasjonsdokumenter kan godtas i stedet for pass. I praksis benytter imidlertid disse nasjonalitetene dokumentene som er omtalt i § 1-7 annet ledd. Bestemmelsen i tredje ledd er derfor overflødig, og er av den grunn opphevet.

5.3 § 1-8 Særregler om visum

Bestemmelsen i utlendingsforskriften § 1-8 tredje ledd om unntak for visumplikt er endret, dels som følge av SDCA og dels som følge av at § 1-7 tredje ledd oppheves. Det er gjort en redaksjonell endring ved at bestemmelsen er ordnet i en bokstavliste. Tredje ledd *bokstav a* viderefører gjeldende tredje ledd første punktum, med nødvendige endringer som følge av at § 1-7 tredje ledd er opphevet. *Bokstav b* viderefører gjeldende annet punktum, bare med en endret angivelse av Partnerskap for fred-avtalen (samordnet med angivelsene av NATO SOFA og SDCA i forskriften). *Bokstav c* er ny og implementerer unntaket fra visumplikten som følger av SDCA. Unntaket fra visumplikten forutsetter at utlendingene kan fremvise dokumentene som er angitt i SDCA artikkel VII nr. 2, se punkt 3 ovenfor («det påkrevde personlige identitetskortet og en gyldig reiseordre» for medlemmer av styrken, og «gyldig pass og identitetskort utstedt av det amerikanske forsvarsdepartementet, en offisiell reiseordre eller et autorisasjonsbevis utstedt av ansvarlig myndighet i USA» for medlemmer av det sivile elementet, medfølgende og amerikanske kontraktører).

6. IKRAFTTREDELSE

Endringene trer i kraft 27. februar 2023.

For ordens skyld presiseres at rettighetene etter SDCA trådte i kraft da avtalen trådte i kraft 17. juni 2022. I perioden fra 17. juni 2022 til 27. februar 2023 var rettighetene hjemlet direkte i SDCA, jf. utlendingsloven § 5 fjerde ledd, og ikke i utlendingsforskriften.

Med hilsen

Nina E. D. Mørk (e.f.)
avdelingsdirektør

Cecilie Fjelberg
fagdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

Vedlegg: Endringsforskriften

Kopi: Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Forsvarsdepartementet
Utenriksdepartementet